

STICHTING VAN DER LEEUW-LEZING

JAARVERSLAG 2019

Stichting Van der Leeuw-lezing

c/o Postbus 1260

9701 BG Groningen

www.vanderleeuwlezing.nl

Bestuur

Dr. E.M. Rovers, voorzitter

Mr. M.G. van Sebille, Universitair Medisch Centrum Groningen, secretaris

Drs. C.F. Vogelzang, penningmeester

Prof. Dr. D.F.J. Bosscher, Stichting Martinikerk Groningen, lid

Drs. C. Buur, de Volkskrant, lid

Drs. H.L. Hofstra, Hanzehogeschool Groningen, lid

MA. J.M.J. O'Connell, Rijksuniversiteit Groningen, lid

Drs. J. Schrikkema, Provincie Groningen, lid

Drs. M.J. Zwaving, gemeente Groningen, lid

Commissie van Aanbeveling

Ir. P. Klok, hoofdredacteur van de Volkskrant

Mr. drs. F.J. Paas, commissaris van de koning in de provincie Groningen

Dr. H. de Ruiten, Hanzehogeschool Groningen

Mr. K.F. Schuiling, burgemeester van Groningen

Prof. Dr. C. Wijmenga, rector magnificus van de Rijksuniversiteit Groningen

Prof. Dr. A.G.J. van der Zee voorzitter van de Raad van Bestuur UMCG

Sprekers

- 1983: Barbara W. Tuchman en Bart Tromp
- 1984: Leszek Kolakowski en Jan Sperna Weiland
- 1985: Peter Gay en Hella S. Haasse
- 1986: Iris Murdoch en Joop Doorman
- 1987: Amos Oz en Joop den Uyl
- 1988: Ralf Dahrendorf en André Köbben
- 1989: Simon Schama en Ernst H. Kossmann
- 1990: György Konrád en Hans van Mierlo
- 1991: Eduardo Galeano en Aad Nuis
- 1992: Hans Magnus Enzensberger en Cees Nooteboom
- 1993: Ian Buruma en Rudy Kousbroek
- 1994: André Brink en Adriaan van Dis
- 1995: Carlos Fuentes en Rudolf van Zantwijk
- 1996: Ismail Kadare en Kees Fens
- 1997: Ben Okri, Lolle Nauta en Anil Ramdas
- 1998: Jonathan I. Israel en Nelleke Noordervliet
- 1999: Annie Proulx en Jan Donkers
- 2000: Daniel Cohn-Bendit en Stephan Sanders
- 2001: Isabel Allende en Barber van de Pol
- 2002: Ian McEwan en Douwe Draaisma
- 2003: Tom Lanoye en Marjolijn Februari
- 2004: Noreena Hertz en Luuk van Middelaar
- 2005: Amitav Ghosh en Tijs Goldschmidt
- 2006: Antjie Krog en Lieve Joris
- 2007: Seymour M. Hersh, Joris Luyendijk en Kader Abdolah
- 2008: Karen Armstrong en Abdelkader Benali

- 2009: Alain de Botton en Willem Vermeend
- 2010: Ilija Trojanow en Arnon Grunberg
- 2011: Joshua Foer en Robbert Dijkgraaf
- 2012: Philipp Blom en Geert Mak
- 2013: Guy Verhofstadt en Sheila Sitalsing
- 2014: Tomáš Sedláček en Barbara Baarsma
- 2015: Russell Shorto en Hans Renner
- 2016: Daniel Kehlmann en Sunny Bergman
- 2017: David Van Reybrouck, Marcia Luyten en Freek de Jonge
- 2018: Hilary Mantel en Annejet van der Zijl
- 2019: Rachel Cusk en Anna Enquist

1 Inleiding

Aan

- de besturen van de organisaties die deelnemen aan de Stichting Van der Leeuw-lezing,
- boekhandel Van der Velde,
- de leden van de Commissie van Aanbeveling

wordt hierbij het zevenendertigste jaarverslag van de Stichting Van der Leeuw-lezing voorgelegd.

In dit verslag wordt inzicht gegeven in de voorbereiding en het verloop van de lezing die op vrijdag 22 november 2019 werd gehouden door Rachel Cusk, gevolgd door een coreferaat van Anna Enquist.

Het jaarverslag werd door het bestuur van de stichting op 8 april 2020 besproken en vervolgens inclusief de financiële verantwoording op 8 april 2020 door het bestuur van de stichting vastgesteld.

2 Bestuur en Commissie van Aanbeveling

De Stichting Van der Leeuw-lezing, genoemd naar de Groninger theoloog Professor Dr. Gerardus van der Leeuw (1890-1950), werd opgericht op 22 april 1983. De voornaamste doelstellingen van de stichting, vastgelegd in de akte van oprichting, zijn:

- het wijzen op en het stimuleren van de mogelijkheden van cultureel gebruik van de Groninger Martinikerk;
- het bevorderen van het culturele leven in de stad en de provincie Groningen;
- het uitwisselen van culturele en wetenschappelijke contacten met andere delen van Nederland;
- het vestigen van de aandacht op de kwaliteiten en de mogelijkheden van Groningen als centrum van het Noorden.

Het middel om aan de verwezenlijking van deze doeleinden bij te dragen is het organiseren van de Van der Leeuw-lezing.

Bij de oprichting traden vijf instellingen toe: de provincie Groningen, de gemeente Groningen, de Rijksuniversiteit Groningen, de Stichting Martinikerk Groningen en de Volkskrant. Met ingang van de dertigste Van der Leeuw-lezing trad de Hanzehogeschool Groningen toe als lid. In 2015 tenslotte, trad het Universitair Medisch Centrum Groningen toe.

De huidige zeven instellingen hebben elk één vertegenwoordig(st)er in het stichtingsbestuur; daarnaast kunnen mensen op persoonlijke titel deel van het bestuur uitmaken. Vanaf 2015 telde het stichtingsbestuur negen leden.

De eerste 25 edities van de lezing verliepen onder voorzitterschap van Anton Brand. In 2008 trad Douwe Draaisma aan als voorzitter. Het voorzitterschap werd bij aanvang van de voorbereidingen van de 37ste editie in januari 2019 overgedragen aan Eva Rovers.

Gea Boerma (Provincie Groningen) en Paul Komen (Hanzehogeschool) hebben hun bestuurslidmaatschap in januari 2019 beëindigd. Zij zijn opgevolgd door Hans Schrikkema (Provincie Groningen) en Henk Hofstra (Hanzehogeschool). Mariëlla van Sebille (UMCG) vervult per januari 2019 de rol van secretaris in het bestuur.

Guus ter Meer (Rijksuniversiteit Groningen) en Corine de Vries (de Volkskrant) gaven te kennen met ingang van de voorbereidingen van de 38e editie van de Van der Leeuwlezing terug te treden uit het bestuur. Beiden waren ruim tien jaar lid van het bestuur.

Vanwege de specifieke kennis en ondersteuning vanuit Studium Generale heeft Jennifer O'Connell als opvolger van Guus ter Meer in 2019 alvast deelgenomen aan de bestuursvergaderingen. Per januari 2020 wordt Corine de Vries opgevolgd door Chris Buur.

Naast het stichtingsbestuur, dat verantwoordelijk is voor de organisatie van de lezing, kent de Stichting Van der Leeuw-lezing een Commissie van Aanbeveling. In deze commissie is elk van de instellingen die aan de stichting deelnemen met één lid vertegenwoordigd.

In 2019 volgde Koen Schuiling Peter den Oudsten op als burgemeester van Groningen en daarmee ook als lid in de Commissie van Aanbeveling. Pieter Klok trad in 2019 als nieuwe hoofdredacteur van *de Volkskrant* eveneens toe tot de Commissie van Aanbeveling, en nam daarmee de plaats over van Philippe Remarque. En namens het UMCG is Jos Aartsen opgevolgd door Ate van der Zee.

3 Organisatie

De zevendertigste Van der Leeuwlezing werd op vrijdag 22 november 2019 uitgesproken door de Canadees-Britse schrijfster Rachel Cusk. Ze sleepte diverse prijzen in de wacht voor haar romans, veroorzaakte opschudding met haar nietsontziende boek over moederschap *A Life's Work* en oogstte internationaal veel lof met haar recent verschenen trilogie *Contouren*, *Transit* en *Kudos* waarmee zij een geheel eigen genre ontwikkelde.

In haar lezing ging Cusk in op het thema 'Late Work: the Power of the Mature Female Writer and Artist'. Op een bijna associatieve manier onderzocht zij in haar lezing hoe vrouwelijke schrijvers en kunstenaars in de latere fasen van hun carrière, mede onder invloed van een andere rol in gezin en samenleving, een nieuwe stem proberen te vinden. Opvallend genoeg ging Cusk daarbij in eerste instantie uit van het latere werk van de (mannelijke) kunstenaar Lovis Corinth. Ze gebruikte de transformatie in diens latere werk als gevolg van een beroerte om te laten zien dat bij kunstenaars er een scheiding lijkt te zijn tussen wie ze zijn en wat ze doen. Maar volgens Cusk zijn 'zijn' en 'doen' bij vrouwelijke kunstenaars meer vervlochten. Op die manier scheppen zij niet alleen hun werk, maar herscheppen zij keer op keer ook zichzelf.

De gelauwerde schrijfster en psychanalytica Anna Enquist (pseud. Christa Widlund de Boer) ging in haar coreferaat op eudiete wijze in op de kooien waar schrijfsters zich vaak in bevinden: onbewuste of halfbewuste eisen en opdrachten van samenleving en persoonlijke omgeving die voorkomen dat zij werkelijk autonoom durven te schrijven. Volgens Enquist is daar echter wel een remedie tegen: volwassen worden en de eisen of verwachtingen van anderen terzijde schuiven.

Voorafgaand aan het coreferaat speelden Kwangeun Kim (gitaar), Sebastiano Terzuolo (tenor saxofoon) en Andrea Caruso (bas) 'Nobody else but me' van Jerome Kern en 'My ideal' van Richard Whiting. Alle drie de muzikanten zijn studenten van het Prins Claus Conservatorium.

De beeldregistratie van beide lezingen is op de site www.vanderleeuwlezing.nl te bekijken. Delen uit de teksten van Cusk zijn de dag erna gepubliceerd in de Volkskrant; een samenvatting van het referaat van Anna Enquist verscheen later in de week in *de Volkskrant*.

Voor het eerst werd bij de lezing gebruik gemaakt van boventiteling, wat door het publiek bijzonder op prijs werd gesteld, te meer omdat hierdoor het vrij complexe verhaal van Cusk beter te volgen was.

Na het programma bood de Hanzehogeschool de sprekers en gasten een dinerbuffet aan in de Groene Zaal van de Minerva Academie.

De organisatie van het programma en de voorbereiding van het protocol in de kerk werden voor de 25e keer uitstekend verzorgd door mevrouw Jitty Jaarsma van het gelijknamige congresbureau te Eelde. In een recente bestuursvergadering heeft het bestuur haar in het zonnetje gezet om haar te feliciteren met dit bijzondere jubileum.

Vermelding verdient voorts de bijzondere inzet van het Studium Generale ten behoeve van de publiciteit en communicatie omtrent de lezing.

4 Financiën 2019

De inkomsten bedroegen in 2019 € 35.245,-. Door 73 donaties werd in totaal €2745,- aan deze inkomsten bijgedragen.

De uitgaven bedroegen dit jaar € 43.522,-. De uitgaven waren in 2019 uitzonderlijk hoog. Een van de oorzaken is dat een aantal posten die op 2018 betrekking hebben pas in 2019 tot betaling kwamen. Door dit verschil in inkomsten en uitgaven moest dit jaar voor € 8.300,- bijgepast worden uit de financiële reserve van de Stichting. De reserve bedraagt na deze bijdrage nog €22.500,-

Nader gespecificeerd laten de inkomsten en uitgaven over 2019 het volgende beeld zien:

Inkomsten	
Gemeente Groningen	€ 5.000,-
Provincie Groningen	€ 5.000,-
Rijksuniversiteit Groningen	€ 5.000,-
De Volkskrant	€ 5.000,-
Hanzehogeschool	€ 5.000,-
UMCG	€ 5.000,-
Van der Velde boekhandel	€ 2.500,-
Donateurs	€ 2.745,-
Totaal inkomsten	€ 35.245,-

Uitgaven	
Kosten sprekers	€ 12.894,-
Kosten kerk	€ 6.199,-
Organisatiekosten	€ 6.093,-
Geluid	€ 6.829,-
Vertaling/ondertiteling	€ 2.033,-
Bestuurskosten	€ 5.492,-
Publiciteit en drukkosten	€ 3.355,-
Overig (bank, verzekering, website)	€ 627,-
Totaal uitgaven	€ 43.522,-

De resultatenrekening is namens het bestuur gecontroleerd en akkoord bevonden door een kascommissie, ingesteld in januari 2020. In deze commissie hadden Marieke Zwaving en Henk Hofstra zitting.

Overeenkomstig de statuten werd de penningmeester C.F.Vogelzang gedechargeerd.

5 *Beleid*

Voor 2020 en volgende jaren kunnen de belangrijkste uitgangspunten van het beleid van het stichtingsbestuur als volgt worden verwoord:

a. Uitnodigingen

Het bestuur van de stichting streeft ernaar de gastspreker ongeveer een jaar voor de lezing uit te nodigen. Dit uitgangspunt kan op gespannen voet staan met de wens een zo actueel mogelijk thema te belichten, maar om redenen van organisatorische aard wordt deze gedragslijn voortgezet.

Vanaf 2020 zal er gebruik worden gemaakt van een meer geformaliseerde overeenkomst met de spreker. Naast de gebruikelijke uitnodiging zal - na acceptatie daarvan - voortaan ook ter ondertekening een overeenkomst gestuurd worden waarin alle afspraken en data worden vastgelegd.

Het bestuur benadrukt nog eens zijn standpunt dat, indien enigszins mogelijk, een persoonlijk contact met de gastspreker voorafgaand aan de lezing van wezenlijk belang is. In voorkomende gevallen zal een afvaardiging van het bestuur dan wel een vertegenwoordig(st)er van *de Volkskrant* tijdig een bezoek aan de gast brengen om de formules en het programma van de Van der Leeuw-lezing toe te lichten.

De buitenlandse gastspreker krijgt vertaalde een samenvatting of vertaling van het co-referaat.

Naar aanleiding van de enthousiaste reacties op het gebruik van boventiteling, heeft het bestuur besloten om ook bij volgende edities hiervan gebruik te maken.

Het bestuur houdt nadrukkelijk vast aan het criterium dat de tekst van de lezing niet eerder is gepubliceerd, noch in Nederland noch in het buitenland. De inhoudelijke betekenis van het onderwerp dat de gastspreker aansnijdt kan voor het bestuur echter aanleiding zijn om een uitzondering te maken.

b. Aanwezigen

Kaarten konden worden aangevraagd bij het congresbureau of afgehaald bij Studium Generale (Oude Boteringestraat), de Universiteitswinkel (Oude Kijk in 't Jatstraat) en Boekhandel Van de Velde. De helft van de kaarten, zeshonderd stuks, werd besteld per e-mail via de website van de Stichting Van der Leeuw-lezing en digitaal verwerkt. De hoeveelheid aanvragen voor kaarten is doorgaans groter dan het aantal beschikbare plaatsen. Het bestuur spant zich elk jaar opnieuw in om door een optimaal gebruik van de ruimte zoveel mogelijk belangstellenden in de gelegenheid te stellen de lezing bij te wonen.

In beginsel zal de lezing niet in de herfstvakantie plaatsvinden. Het tijdstip van aanvang van de lezing wordt op 16.30 uur gehandhaafd. Verder blijft het bestuur streven naar een meerdaags bezoek van de gastspreker aan Groningen, niet alleen omdat dit uit publicitaire overwegingen te verkiezen valt, maar ook omdat zo meer ruimte is voor culturele en sociale evenementen in het verlengde van de lezing.

c. Subsiënten

Het bestuur gaat ervan uit dat de provincie Groningen, de gemeente Groningen, de Rijksuniversiteit Groningen, de Stichting Martinikerk Groningen, de Volkskrant, de Hanzehogeschool Groningen en het Universitair Medisch Centrum Groningen hun financiële steun aan de stichting Van der Leeuw-lezing ook in 2020 voortzetten.

Het bestuur is verheugd dat de samenwerking met boekhandel Van der Velde wordt voortgezet. Aanvullende inkomsten mogen in 2020 opnieuw uit donaties tegemoet worden gezien.

De samenwerking met het Studium Generale bij de publiciteit rondom de lezing en het beheer van de website, die al sinds 2005 voortreffelijk is verlopen, wordt eveneens voortgezet.

Het diner na afloop van de lezing wordt volgens traditie telkens door een van de deelnemende instellingen aangeboden. De laatste jaren waren dat achtereenvolgend: de Hanzehogeschool Groningen (2012), de Volkskrant (2013), de provincie Groningen (2014), de gemeente Groningen (2015), de Rijksuniversiteit Groningen (2016), het UMCG (2017), boekhandel Van der Velde (2018) en de Hanzehogeschool (2019). Het diner na afloop van de aanstaande Van der Leeuw-lezing zal door *de Volkskrant* worden aangeboden.

d. Publicatie

De beslissing om de tekst van de Van der Leeuw-lezing (gedeeltelijk) te publiceren in de Volkskrant op de dag na de lezing is aan de hoofdredactie van de Volkskrant. Hoofdredactie en bestuur zijn met elkaar van mening dat het in beginsel tot zo'n publicatie komt, tenzij naar het oordeel van de hoofdredactie overwegingen van praktische aard dit belemmeren of de tekst zich niet tot voldoende inkorting leent. Mocht deze situatie zich onverhoopt voordoen, dan zal in elk geval een foto en een uitgebreid redactioneel verslag van de inhoud en het verloop van de lezing in de Volkskrant worden gepubliceerd. Daarnaast worden lezing en coreferaat gepubliceerd op de website van de Volkskrant.

Dit beleid in aanmerking genomen, concludeert het bestuur dat er alle reden is om op de ingeslagen weg verder te gaan.

